

Salomonøerne

Livet i en stillehavsprovins

Indsamlet af lærer Birgitte Hansen og etnograf Peter Ian Crawford i 2011.
Med bidrag fra tidligere indsamling fra etnograf Jens Pinholt 1972
Etableret 2012 af Birgitte Hansen og Moesgård Museum

Sidst opdateret: August 2017

Hent den aktuelle tekstsamling på:

unescosamlingerne.dk

Lærervejledning	2
Forslag til undervisningsforløb.....	4
Introduktion til Salomonøerne.....	7
Reeføerne	17
Fødevarer	27
Planter og dyr.....	31

Lærervejledning

Denne UNESCO samling handler om den lille øgruppe Reeføerne, som er en del af Salomonøerne. Hensigten med samlingen er, at eleverne gennem kendskab til et samfund, som er meget forskelligt fra Danmark og som lever med meget synlige forandringer skabt af globale klimaforandringer, får en større forståelse for globaliseringsprocesser, egne livsvilkår og for menneskers levevilkår og indbyrdes samspil forskellige steder på jorden, ved blandt andet at få indsigt i følgende:

- hverdagen i en anden kultur, som er meget forskellig fra hverdagen i Danmark
- forskellige levevilkår i Danmark og på Reeføerne.
- klimazoner og plantebælter.
- afgrøder og dyreliv i tropiske koralø områder.
- mennesker, dyrs og planters levevilkår og indbyrdes samspil i et tropisk område.
- klimaforandringer og disses betydning for livsvilkår på øer, som er meget sårbare overfor ændringer i klimaet.
- globaliseringens betydning for livet i isolerede øsamfund
- kendskab til abstrakte fagord og termer.

Materialets tilblivelse

Etnograferne Jens Pinholt og Peter Ian Crawford har i en årrække lavet feltarbejde og filmet på Reeføerne. Dette materiale trækker på deres viden, billeder og film samt billeder og film lavet specielt til dette projekt. Materialet er udarbejdet af Birgitte Hansen i samarbejde med Peter Ian Crawford og Jens Pinholt. Kameramænd og fotografer: Gary Kildea og Rolf Scott, Julie Crawford, Jeppe Teglskov og Anne Crawford.

UNESCO kasserne

UNESCO kasserne indeholder genstande fra hverdagen på Reeføerne. Med disse genstande får eleverne mulighed for - gennem brug af genstandene - at få et indblik i hvor arbejdskrævende ting, som vi tager for givet i vores samfund, er i samfund med mere traditionel levevis. Desuden har eleverne mulighed for at bruge genstandene i leg og drama og derigennem få et indblik i nogle af livsaspekterne på Reeføerne.

Lånermappen

Nærværende lånermappe indeholder tekster om livet på Reeføerne og genstandstekster om hver enkelt genstand – med numre fra UNESECO kassen, sat i fortløbende rækkefølge, så det er let at slå op. Desuden indeholder den CD'er og DVD'er med billeder, videoklip og musik, samt kort, opgaver og denne lærervejledning.

Tekstmaterialets temaer er følgende:

- **Introduktion til Salomonøerne**
- **Introduktion til Reef-øerne**
- **Hverdagsliv**
- **Børn og unge**
- **Fødevarer**
- **Planter og dyr**

Undervisningsdifferentiering og opgaver

Materialet lægger op til undervisningsdifferentiering gennem en stor variation i opgaver. Til nogle afsnit er der almindelige forståelsesopgaver og opgaver, som kræver, at man går ud over teksten. Forståelsesspørgsmålene indeholder både lukkede og åbne spørgsmål, hvilket giver anledning til elevernes individuelle og/ eller grupperefleksion. Endvidere er der en masse tværfaglige opgaver som trækker på oplysninger både fra UNESCO kasserne, film og andre kilder. Billed- og lydopgaverne giver samme mulighed for differentiering af undervisningen.

Forslag til undervisningsforløb

Introduktion til Salomonøerne

Læreren bruger afsnittet om Salomonøerne som fællesgennemgang evt. på smartboard. Denne gennemgang kan være kortfattet eller omfattende afhængig af, hvor mange emner, man går i detaljer med. Emner/begreber, som vil være naturlige at dvæle ved, er kort, afstande, klimazoner, styreform, kolonialisme, missionærer, opdagelsesrejsende. Emner, som ikke er så komplicerede at forstå, men som har stor betydning for dagligdagen på Salomonøerne er f.eks.: skoler, sundhed, transport og handel. Denne introduktion til landet vil for mange elever på mellemtrinnet være for svær at forstå og læse selv, da den er meget informationstung og omhandler komplicerede emner.

Efter introduktionen kan man give eleverne spørgsmålene, som er at finde i Lånermappen - faneblad 6 Aktiviteter- 'Opgaver om Salomonøerne'. Spørgsmålene relaterer direkte til teksten på nær et par stykker, hvor eleverne skal forholde sig mere kreativt til oplysningerne i teksten.

Forundringsrunde

Læreren vælger nogle genstande fra genstandskasserne, som tages frem i klassen. Ud fra genstandene startes en forundringsrunde. Eksempler på genstande kan være:

- Snor til at vikle om fødder for at klatre i kokospalme
- En skal til at blæse i
- Et billede af en traditionel kano
- En flettet skål, som bruges som tallerken
- Redskab til at skrabe kokosnød med
- Dykkerbriller
- Græskniv

Læreren hjælper eleverne på vej til at finde ud af, hvad de forskellige ting bruges til og til en begyndende diskussion omkring livsvilkårene på Reeføerne.

Efter forundringsrunden viser læreren, hvor Reeføerne er, taler om hvor afsides øerne ligger i forhold til hovedøen Ndeni i Temotu-provinsen og især i forhold til hovedstaden.

Visning af filmen 'Pigeliv' der handler om hverdagen på Reeføerne
Herefter kan filmen om hverdagen på Reeføerne vises. Den findes i Lånermappen faneblad 7. Efter filmen kan følgende øvelse laves:

Den enkelte elev, eller eleverne 2 og 2 skal finde:

- 3 ting de undres over i filmen
- 3 ting de er glade for de ikke skal/har i deres hverdag
- 3 ting de godt kunne tænke sig var i deres hverdag

På tavlen laves 3 kolonner og post-it sedler sættes op og resultatet diskuteres. Herefter tages en generel snak om livet og forskellene til vores måde at leve på

UNESCO kasserne

Derefter åbnes UNESCO kasserne og eleverne læser om alle genstandene samt ser billeder af, hvordan genstandene bruges eller er blevet til. Eleverne kan eventuelt i grupper vise og forklare hvad genstandene bruges til og hvordan de er lavet.

Fortsat arbejde med emnet

Efterfølgende kan man lade eleverne arbejde enten enkeltvis eller i grupper med opgaver til de enkelte sider i lånermappen. Man kan også lade eleverne arbejde med mere åbne emner eller temaer, som evt. kan fremlægges i f.eks. PowerPoint, plancher, drama eller som oplæg. Emnerne kan også tage udgangspunkt i genstandskasserne.

Åbne opgaver: Klima og miljø

Forestil dig, at du bor i landsbyen Tuo, og at dit hus og din landsby ligger under vand, hvis vandet i havet stiger 1 meter. Allerede nu har I problemer, fordi kirkegården ligger under vand og mændenes gamle fælleshus også er forsvundet i havet. Lav en tale og find billeder til et klimatopmøde, hvor du har været så heldig at blive inviteret med.

Vis dit liv

Skriv om din egen hverdag og sæt billeder på. Ud fra din beskrivelse af din hverdag laver du en optegnelse over hvilke ting på Reef, som du godt kunne tænke dig, var en del af din hverdag, og hvilke ting du er glad for ikke er din hverdag.

Eller

En beskrivelse i ord og billeder af ens egen dagligdag, beskrevet og vist, så oplægget kan forstås af en i Salomonøerne. Diskuter med en kammerat, om I tror,

det vil kunne forstås af en, der lever helt forskelligt, og som ikke har elektricitet, vand og varme i huset. Som måske aldrig har kørt i en bil, ikke set et tog eller en bus.

Turisme

Overvej hvad der skal til for at få flere turister til Salomonøerne.

Lav en planche om landet, en turistbrochure for et tænkt ressort/hotel på Reef eller en bedre turistbrochure for Ngarendo Resort.

Brug materialet i kasserne og sider fra nettet. Se på flypriser og priser i almindelighed.

Videre arbejde: Emner med relation til Salomonøerne:

Her er nogle forslag til emner med relation til Salomonøerne.

- Slaget om Guadalcanal og 2. Verdenskrig
- Klimaændringer generelt og på Reeføerne
- Klima og plantebælter
- Naturkatastrofer
- Dyreliv, fortæl om dyr og fisk
- Infektioner - malariamyg og lungebetændelse
- Opdagelsesrejsende
- Andre øer i Oceanien

Introduktion til Salomonøerne

Østaten Salomonøerne ligger 10° syd for ækvator i den sydvestlige stillehavsregion og består af syv store øgrupper/øer, nemlig Guadalcanal, Malaita, Makira, Ny Georgia, Choiseul, Ysabel og Santa Cruz. I alt er der ca. 1000 øer i Salomonøerne. Til sammen dækker alle øerne et areal på ca. 28.900 km², og Salomonøerne og det tilhørende havområde (statens territoriale farvande) dækker hele 1,3 mio. km².

De fleste af øerne er bjergrige, men der er også en del lavtliggende øer og koralatoller spredt ud over det enorme havområde. På øen Guadalcanal ligger landets højeste bjerg, som rejser sig 2.310 meter over havoverfladen, mens atollerne kun er få meter høje.

Land og by

Hovedstaden Honiara på øen Guadalcanal er den eneste lidt større by, ifølge den seneste folketælling (2009) med omkring 64.500 indbyggere, men til tider svulmer befolkningen op på grund af besøg fra landsbyerne. Det kan for eksempel være i forbindelse med en stor fodboldkamp, festival eller når en populær prædikant kommer til byen. Nogle gange har folk ikke råd til at tage tilbage til deres landsby igen og bliver i Honiara i længere tid.

De øvrige "byer" - provinshovedstæderne Gizo, Auki og KiraKira - har alle lige omkring eller under 5.000 indbyggere, og bortset fra Gizo har de mest karakter af store landsbyer. Ca. 80 % af befolkningen i Salomonøerne lever i landsbyer, der kan variere i størrelse fra under 100 til over 1.000 indbyggere. De lever som regel af havebrug og husholdsfiskeri samt i nogen grad af indkomstgivende aktiviteter som produktion af kopra, kakao, og kunsthåndværk eller salg af fisk, hajfinner, skaldyr, grise, høns og lignende.

Naturressourcer

Salomonøerne har fisk, skov, guld, bauxit, fosfat, bly, zink og nikkel. Det er dog kun fisk, skov og guld der på nuværende tidspunkt udnyttes. Guldminen er lige genåbnet i foråret 2011 efter at den lukkede under borgerkrigen, som brød ud i 1998 og varede indtil 2003, hvor fredsbevarende tropper blev indsat i landet under ledelse af Australien. Ligeledes er fiskefabrikken i Noro i gang igen, men på lavere niveau end før borgerkrigen. Den før så store oliepalme-plantage, som sammen med Noro fiskefabrik og Russell plantage var de tre største industrier i Salomonøerne, er blevet delvist genåbnet under navnet The Guadalcanal Plains Palm Oil Limited. Russell plantagen åbnede også midlertidigt, men blev lukket igen i foråret 2011 på grund af interne uenigheder samt faldende priser på kopra.

Udover guldminen, fiskefabrikken og olieplantagen findes der stort set ingen lokal industri, og man importerer næsten alle forarbejdede produkter samt dieselolie. På grund af tidligere intensiv skovning af ædeltræ, har der været en stor jorderosion og mange koralrev tæt på land er blevet beskadigede eller ødelagte. De ødelagte koralrev samt mange års intensivt fiskeri efter tun med store trawlere har medført en kraftig nedgang i fiskebestanden tæt på land. Det har haft stor indflydelse på lokalbefolkningen, som nu har sværere ved at fange fisk.

Klima

Salomonøerne har tropisk klima og vejret er varmt og fugtigt hele året rundt, men langs kysterne mildnes varmen noget af den lette brise, der blæser det meste af året. Der falder i gennemsnit 3000-5000 millimeter regn om året, selvom de bjergrige øer kan få op til 7000 millimeter på et år. Regnen falder tungest i regntiden, som strækker sig fra omkring november til marts, men det regner som regel også med jævne mellemrum resten året. Dog har der i nogle af de senere år været udprægede tørkeperioder i visse områder af landet, hvilket skyldes de særlige klimatiske forhold, som er bedre kendt som El Niño. Andre mener dog, at nedbørsændringerne kan skyldes den globale opvarmning, men der er endnu delte meninger blandt eksperterne om dette, da varmere temperaturer oftest forårsager mere regn.

Cykloner

Den sydøstlige del af landet (bl.a. Reeføerne) ligger i et område med høj risiko for tropiske cykloner, der raser fra november til marts og kan fortsætte ind i april og maj. Den sidste meget alvorlige cyklon som ramte Salomonøerne var "Namu" i 1986, som forårsagede ødelæggelser i mange dele af landet og dræbte mere end 100 mennesker. Siden har der været mange kraftige cykloner, men langt færre dødsfald. I 1993 blev bl.a. Reeføerne hårdt ramt af cyklonen "Nina", som ødelagde mange huse, væltede træer, dræbte mange husdyr og beskadigede afgrøder på marken. Flere af øerne var afhængige af nødhjælp i lang tid derefter.

Jordskælv

Store dele af landet udsættes også for hyppige, men mindre jordskælv. I 1977 måtte hundreder af mennesker evakueres fra øen Guadalcanals sydkyst pga. jordskælv. I 2007 blev Gizo området ramt af en kraftig tsunami-bølge på mellem 6 og 10 meter, som var forårsaget af et jordskælv under havet. Dette kostede 52 menneskeliv. Dog er det sjældent at jordskælvene i sig selv har store konsekvenser, da husene udenfor Honiara hovedsagligt er bygget af fleksible materialer såsom træ og blade, hvilket betyder at de kan modstå store rystelser og samtidig er nemme at reparere.

Klimaforandringer og østater

I de kommende årtier vil den globale opvarmning gradvist forårsage ændrede vejrforhold over hele kloden. Det kan få alvorlige konsekvenser for både dyr, planter og mennesker. Udover ændringer i lufttemperaturen og nedbørsmønstrene, påvirker klimaforandringerne også vandstandsniveauet i havene, som stiger i takt med at indlandsisen på Grønland, Antarktis og fra andre gletschere smelter. Dette kan især få alvorlige konsekvenser i lavtliggende kystområder, herunder for mange af de østater som ligger i Stillehavsregionen.

Klimaforandringer i Salomonøerne

I Salomonøerne bor størsteparten af befolkningen tæt ved kysten, men dog i rimelig sikkerhed for oversvømmelser. På de lavtliggende atoller er der derimod ikke mange muligheder for at søge i sikkerhed i tilfælde af stormflod - særligt ikke hvis havet fortsætter med at stige, og der samtidig kommer kraftigere storme. På længere sigt kan det blive nødvendigt for indbyggerne på atollerne, herunder nogle af Reeføerne, at blive forflyttet til andre højere liggende øer. Regeringen i Salomonøerne har allerede planer om at flytte indbyggere fra de mest udsatte øer, men det er svært at finde ledige landområder, hvor øboerne kan genskabe det liv, de kender fra atollerne.

Det er ikke kun vandstandsstigningerne, som kan give problemer for øboerne. Risikoen for kraftigere storme og cykloner vil også højnes i kraft af den globale opvarmning. Desuden vil temperaturen i havoverfladen øges og samtidig vil der ske et øget optag af kuldioxid fra luften, hvilket tilsammen kan gøre det svært for koraller at trives og overleve. Korallerne er ikke kun vigtige for fiskelivet og dykkerturisme, men også i kraft af deres funktion som naturlige bølgebrydere, der giver kystbeskyttelse på øerne.

Hvad kan der gøres lokalt?

Effekterne ved den globale opvarmning kan mindskes, særligt hvis der ydes en ihærdig forberedende indsats, både fra regeringens side og i de lokale samfund. I Salomonøerne er dette dog en stor udfordring, da landet har mange andre udviklingsproblemer og økonomiske vanskeligheder at løse. Derfor er der behov for koordineret hjælp udefra, både med at skabe opmærksomhed hos befolkningen og uddanne regeringspersonale, samt med at skabe lokal udvikling af landbrugsmetoder, sygdomsbekæmpelse, skoler, fiskeri mv. For at sådanne tiltag kan virke, skal det foregå i overensstemmelse med lokale ønsker og med lokal styring, ellers risikerer man at skabe for meget afhængighed af bistandshjælp og utilfredshed hos de lokale, som ønsker at være selvbestemmende. Dette arbejde er dog heldigvis allerede sat i gang, særligt i kraft af de mange hjælpeorganisationer der

bl.a. omsætter bistandskroner fra I-landene til nyttige projekter. Man er i nogle områder i gang med at foranstalte rent drikkevand, bedre toiletforhold og affaldshåndtering, samt at forbedre ernæring og fødevarerikkerhed med mere.

Slavetogter

Den første europæiske kontakt med Salomonøerne var i 1567, hvor den spanske opdagelsesrejsende Alvaro de Mendaña besøgte øerne i sin søgen efter El Dorado, landet med guld. Han døbte landet Islas Solomon, fordi han troede, at Kong Salomons miner var der. I det 18. århundrede blev befolkningen udsat for slavetogter, som varede i mere end 100 år. Europæerne brugte de kidnappede øboere som slaver i sukkerplantager i Fiji og Australien.

Britisk kolonistyre

Salomonøerne blev erklæret for et britisk protektorat i 1893. Briterne ønskede ikke Salomonøerne som koloni, men tog landet i besiddelse for at have en strategisk base i Stillehavet. Det britiske styre gjorde meget lidt for at udvikle landet, men med deres ankomst i landet blev en europæisk tilstedeværelse permanent, ikke mindst på grund af de mange missionærer, der fra midten af 1800-tallet begyndte at blive udsendt til landet fra Europas forskellige kirker. Nogle af de første missionærer fik en svær start, da befolkningen var kendt for at være kannibaler og hovedjægere og nogle få mistede livet, såsom Biskop Patteson, som blev dræbt under et besøg på øen Nukapu (én af Reeføerne) i 1871.

2. verdenskrig

I et verdenshistorisk perspektiv er Salomonøerne formentlig mest kendt for den afgørende rolle, som landet kom til at spille under 2. verdenskrig. Øerne blev besat af Japan i 1942, og slaget om Guadalcanal, hvor japanerne led det første nederlag efter bombardementet af Pearl Harbor, fik afgørende betydning for krigens videre udvikling i Stillehavet. Den daværende hovedstad Tulagi blev base for de amerikanske styrker, hvis tilstedeværelse på mange måder ændrede befolkningens opfattelse af "hvide", bl.a. fordi amerikanerne i mange tilfælde behandlede de lokale bedre end briterne, der blev opfattet som det de var, koloniherrer. At der desuden fandtes "sorte" amerikanere var en overraskende og ofte formildende omstændighed. Mange lokale, bl.a. fra Reeføerne, arbejdede som spejdere for amerikanske, australske og britiske styrker. Et af de sidste afgørende slag i krigen – slaget om Santa Cruz – blev udkæmpet på havet lige nord for Reeføerne i oktober 1942.

Uafhængighed

I 1960'erne og 70'erne var der – ligesom i mange andre dele af verden – udbredte krav om selvstyre i den sydlige del af Stillehavet og en stigende utilfredshed med kolonimagterne. Storbritannien accepterede Salomonøernes krav om uafhængighed i

1975, landet fik lokalt selvstyre i 1976 og egentlig uafhængighed i 1978. Siden har skiftende regeringer forsøgt at udvikle en reel uafhængighed, men med få synlige resultater. Det meste af produktionen er stadig ejet af udlændinge, og det meste af handelen er domineret af landets kinesiske mindretal.

Udviklingsbistand - primært fra EU, Australien, New Zealand, Japan og Taiwan - udgør en væsentlig del af Salomonøernes økonomi.

Borgerkrigen

Isatabu Freedom Movement (IFM), som er en frihedsbevægelse med udgangspunkt i de lokale etniske grupper på øen Guadalcanal, startede i 1998 et oprør. De forlangte erstatning fordi deres jordområder var blevet anvendt til hovedstaden og til de store oliepalmeplantager på øen. Da regeringen nægtede at forhandle, brød en væbnet konfliktløs, som fik væsentlige etniske undertoner. Folk fra landets mest befolkningsrige ø Malaita havde i årtier domineret den nationale politik og været stærkt overrepræsenteret som embedsmænd og i det nationale politikorps. Malaitanerne gjorde gengæld, da IFM voldeligt bortviste landsmænd fra områder på Guadalcanal og i hovedstaden. De stiftede Malaita Eagle Force (MEF), og situationen endte nærmest i en borgerkrig med flere dræbte og omkring 30.000 fordrevne mennesker, hovedsageligt fra Malaita. Den nuværende situation er kendetegnet ved en skrøbelig våbenhvile overvåget af internationale observatører - fra bl.a. Australien, New Zealand, Papua New Guinea, Vanuatu og Fiji.

RAMSI

RAMSI er en fredsbevarende styrke, som blev sat ind under borgerkrigen. Ca. 2000 personer fra Australien, New Zealand og andre lande i Stillehavet kom til Salomonøerne for at skille de kæmpende grupper ad. Freden i dag er meget skrøbelig og sikres kun fordi RAMSI er der. Den fredsbevarende styrke har været god for den almindelige befolkning, fordi det igen blev muligt at leve et normalt liv, men de mange udlændinge og de mange penge, som følger med en stor fredsbevarende styrke, er samtidig med til at skabe øget økonomisk ulighed og utilfredshed hos den lokale befolkning, blandt andet på grund af stærkt stigende huspriser.

Parlamentarisk demokrati

Salomonøerne har et parlamentarisk demokrati med valg til det nationale parlament i Honiara. 50 medlemmer vælges ved direkte valg i 50 valgkredse. Landet er inddelt i 9 provinser (Choiseul, Western, Ysabel, Central, Guadalcanal, Rennell/Bellona, Malaita, Makira, Temotu) og hovedstaden Honiara (Honiara City Council), der hver styres af en provinsregering med omfattende beføjelser. Endelig er der lokale råd med direkte valg, men disse fungerer side om side med det traditionelle såkaldte "big

man"-system, hvor "høvdinge" reelt sidder på det meste af magten, selv om systemet ikke længere har officiel status.

Wantok

Politik i Salomonøerne kan ikke forstås som politik i dansk eller europæisk forstand. Der findes forskellige politiske partier, men de har ikke den betydning, som man ser i vestlige demokratier. Det såkaldte wantok-system er altafgørende for en forståelse af politik i Salomonøerne. Wantok er et pijin-ord afledt af det engelske "one talk", altså det at man taler samme sprog. I ordets bredeste forstand omfatter det alle, der taler det samme sprog og dermed en hel etnisk gruppe. I mere almen forstand anvendes ordet om de, der tilhører et slægtskabssystem. Politikere er med få undtagelser valgt på baggrund af wantok-systemet, dvs. at han eller hun har forpligtet sig til at handle ud fra wantok-gruppens interesser, ligesom vælgerne er forpligtede til reelt kun at stemme på en person fra samme wantok-gruppe.

Kirkernes rolle

Salomonøerne er et kristent land. Det står indskrevet i landets forfatning. Nogle påstår, at landet er det "mest" kristne land i verden! De mange kirker spiller en overordentlig stor rolle overalt i landet. Der findes omkring 80 forskellige kirkesamfund og sekter i landet, hvor hovedparten er en række mindre evangeliske kirker med forbindelser til USA og Australien.

Kristendommen kom til landet i slutningen af 1800-tallet og i begyndelsen af 1900-tallet. På trods af de vanskelige forhold forårsaget af klima, transport og store afstande lykkedes det i løbet af en kort årrække at etablere missionsstationer i selv de mindste landsbyer. I starten var der en dyb skepsis i nogle områder, ofte fordi befolkningen ikke havde glemt de udlændinge, der kom og bortførte folk til slaveri.

Traditionel religion

Traditionel religion og trosforestillinger blev med kristendommens indtog udryddet på kort tid. De traditionelle religioner var lige så forskellige som de mange etniske grupper. Fælles var ofte en mytologisk forklaring på skabelsen, som regel knyttet til naturfænomener, og eksistensen af en skabergud med forskellige navne, f.eks. Koevasia på Guadalcanal og Agalimae på Malaita. Magi, heksekunst og shamanisme spillede en stor rolle som udtryk for åndelig magt. Selv om den traditionelle religion officielt er udryddet, er der stadig megen overtro, shamanisme, traditionelle læger og djævluddrivelse. Det er, som om den kristne kirke ligger som et tyndt lag hen over de traditionelle religioner.

Kirkens betydning for uddannelse og sundhed

Uanset hvad man måtte mene om de religiøse aspekter, har kirkerne spillet en vigtig rolle på to områder, ikke mindst på grund af kolonistyrets manglende indsats på uddannelse og sundhedsområdet. For det første har både uddannelsessystemet og sundhedssystemet været solidt forankret i først missionsstationerne og siden i kirkerne. Det var hvide missionærer, der indførte et skolesystem i vestlig forstand og som startede sundhedsklinikker. Skønt hovedformålet var at sprede evangeliet, blev mange missionærer frivilligt eller ufrivilligt landets første egentlige skolelærere og sygeplejersker. I dag driver kirkerne fortsat mange skoler, hospitaler og klinikker.

Melanesere, polynesere og mikronesere

Salomonøerne hører til den del af Stillehavet, der ofte betegnes som melanesisk. Ca. 94 % af landets befolkning er af melanesisk oprindelse, 4 % af polynesisk oprindelse og 1,4 % er mikronesere. Derfor giver betegnelsen melanesisk mening, men kan samtidig – fejlagtigt – give indtryk af, at befolkningen er meget ensartet sammensat. Det er ikke tilfældet, idet der findes over 65 forskellige etniske grupper og omkring 80 forskellige sprog. Med en samlet befolkning i Salomonøerne på ca. 470.000 er der således i nogle tilfælde tale om meget små etniske grupper. Hvis vores oprindelse var ligeså uensartet som befolkningen på Salomonøerne, ville det svare til, at vi i Danmark talte mere end 700 forskellige sprog.

Kinesere

Salomonøerne har desuden en kinesisk mindretalsbefolkning, som er vigtig, fordi stort set al handel styres af kineserne fra Chinatown i hovedstaden Honiara. De første kinesere kom til landet i 1910, og langt de fleste af de nuværende kinesere er efterkommere af disse første familier. I de senere år har kineserne i stigende grad markeret sig som samfundsborgere i landet, og i slutningen af 1990'erne blev en kineser for første gang nogensinde valgt ind i parlamentet. På den anden side har den indfødte befolkning til tider reageret negativt overfor hvad mange betegner som kinesernes dominans og udbytning, hvilket i 2006 ledte til et oprør som på alvorlig vis blev drejet mod kineserne og resulterede i omfattende ødelæggelser i Chinatown. Adskillige kinesiske familier besluttede sig for at flygte til f.eks. Hong Kong.

Araikwao – ”hvide”

Araikwao er et pijin-ord afledt fra et lokalt sprog og bruges om ”hvide”, dvs. folk af europæisk afstamning. Der findes et lille mindretal af araikwao i landet; men langt de fleste lever der ikke permanent. Mange arbejder i nogle få år for virksomheder eller internationale organisationer. Desuden findes en del europæere, der er missionærer eller arbejder for det internationale bibelselskab. Siden 2. verdenskrig har størstedelen været australiere eller newzealændere.

Solomon pijin

Med de mange forskellige lokalsprog i Salomonøerne har man haft brug for et fællessprog. Solomon pijin er et selvstændigt sprog, som er en blanding af simpelt engelsk, melanesisk grammatik og låneord fra lokale sprog. Pijin fungerer sammen med engelsk som nationale sprog. Pijin findes i forskellige udgaver i forskellige lande i Stillehavet. Fælles for dem er, at de blev udviklet for at have et fælles sprog til at binde de mange forskellige grupper sammen; et sprog der ikke var kolonistyrets sprog.

Transport og kommunikation

I et øsamfund bestående af ca. 1000 øer, der strækker sig over et stort havområde, siger det næsten sig selv, at transport er et meget vigtigt område. På Salomonøerne er det et problem både internt på øerne og mellem øerne. Selv på de store hovedøer er vejnettet enten ikke eksisterende eller virkelig mangelfuldt. Asfalterede veje findes kun i og omkring hovedstaden Honiara, hvor der til gengæld er så mange køretøjer, at trafikken konstant går i stå. Grus- eller jordvejene uden for byerne vedligeholdes sjældent og er i regntiden ofte ufremkommelige.

Kanoer

Den traditionelle transportform i Salomonøerne er kanoer lavet af udhulede træstammer. De padles frem, og nogle steder, som på Reeføerne, bruger man også simple sejl. Til transport mellem tætliggende øer har dette fungeret fint i århundreder; men til længere afstande og til transport af store ting og mange mennesker dur det ikke.

I dag foregår størstedelen af transporten mellem øer i det samme område i glasfiberkanoer med påhængsmotorer. Disse er som regel privatejede og en kilde til indkomst for ejeren. Det mangelfulde transportsystem påvirker brændstofpriserne i udkantssområderne. Prisen på benzin i fjerntliggende egne som Shortlands i Western-provinsen og Reeføerne i Temotu-provinsen kan således være op til fem gange højere end i hovedstaden. Sikkerheden er også et problem ved transport over større afstande. Hvert år får kanoer motorstop og driver på det store åbne hav, og nogle kanoer forliser på grund af dårligt vejr med tab af menneskeliv til følge. Det er en situation, som de lokale er nødt til at leve med, men som de færreste turister vil bryde sig om. I en glasfiberkano tager turen fra provinshovedstaden Lata til Reeføerne 3-8 timer over åbent hav, afhængig af vejsituationen.

Person- og lastskibe

Kirkerne, regeringen og private selskaber har igennem de sidste hundrede år forsøgt at binde landet sammen ved regelmæssig skibstransport; men dårlig økonomi og

ledelse har aflivet de fleste skibsruter med undtagelse af de mest indbringende, dvs. de ruter der betjener områder med stor befolkningskoncentration og varecirkulation.

Hvem skal sørge for transporten til afsidesliggende egne med dårlig økonomi? Ingen vil naturligvis tage de tabsgivende ruter. Ud til Temotu og Reeføerne er der ingen fast skibsforbindelse. Kun når der er varer, der skal ud, afgår et skib. Derfor kan man ikke planlægge, hvornår man skal afsted, men må vente på at der kommer et skib. En tur fra Reeføerne til Honiara tager fra 4 dage til en uge afhængig af hvilken rute skibet sejler og kostede i 2011 400 Solomon dollar. Det svarer til ca. 300 kr. for en dæksplads blandt grise, last og rotter. En flybillet koster 2053 SBD, ca. 1400 kr., for en enkeltbillet, et beløb som kun de færreste har råd til.

Luffart

Det nationale luffartsselskab Solomon Airlines har en række mindre propelfly til brug for indenrigsflyvningen. Alle provinser beflyves, men hyppigheden varierer i forhold til hvad der kan betale sig. Mens Gizo i Western-provinsen således beflyves indtil flere gange dagligt, er der kun afgang to gange om ugen til Lata i Temotu-provinsen. Der er endnu ingen flyveplads på Reeføerne, selvom der i mange år har været planer om at bygge en. Lige nu er der vedtaget planer og man regner med at der åbner en lufthavn på Reef i nærmeste fremtid, men de sidste 50 år har forskellige folk arbejdet for at få åbnet en lufthavn og hver gang er det mislykkedes.

Telefon og Internet

Siden midt i 1990'erne har landet haft et velfungerende og moderne telefonsystem i Honiara og de fleste provinshovedstæder. Priserne er meget høje, og kun udlændinge og folk i velbetalte stillinger har råd til at have en telefon. I 2010 kom der konkurrence på teleområdet og nu findes der flere udbydere af mobiltelefoni. Dette kommer til at ændre livet på Salomonøerne og især i yderområderne i voldsom grad. Nu kan man de fleste steder opnå kontakt med folk via mobilnettet, men der er stadig mange områder, såsom Reeføerne, hvor det er vanskeligt at finde et signal.

Førhen kunne der gå måneder inden man hørte nyt fra venner og familie. Nu kan man skrive sms'er eller ringe. I løbet af kort tid har mange fået en mobiltelefon. Når nettet og telefonerne forbedres, kommer det også til at betyde at unge i yderprovinserne kan komme på nettet og således også få adgang til f.eks. YouTube, musik og Facebook. For folk, som aldrig har set en by, kørt i en bil, set et køleskab eller et fjernsyn har det vidtrækkende konsekvenser. Der er ingen tvivl om at udviklingen på teleområdet og udbredelsen af internettet, som dog stadig er mangelfuld, vil ændre folks liv, ikke mindst unge menneskers, på drastisk vis

Turisme

Der er ikke mange turister på Salomonøerne, i alt ca. 14.000 besøgende pr. år hvoraf kun ca. 4000 er 'rigtige' turister. De resterende er enten forretningsfolk, forskere, bistandsrådgivere og militærfolk - eller deres familier, som kommer på besøg. Landet har ellers meget at byde på. Tropiske kyster med flotte koralrev, nogle af verdens flotteste og mest uspolerede dykker- og fiskesteder og en venlig og smilende befolkning. Men manglende ledelse af landet, utallige strømafbydelser og dårlig infrastruktur bevirker at turister vælger andre lande.

De fleste er enten turister til de få kendte dykkerferiesteder i den vestlige del af Salomonøerne, såsom Uepi, eller turister til det internationalt kendte lystfisker-resort Zipolu Habu Resort. De to turiststeder sørger som regel selv for deres turister, som undgår alt ophold i hovedstaden Honiara, og stederne er udenfor rækkevidde prismæssigt for de lokale.

Andre turister som kommer til landet er mere interesserede i lokale oplevelser end dyr luksus, og disse besøgende affinder sig med den dårligt fungerende infrastruktur og det lave serviceniveau. På grund af det høje prisniveau for rejser til landet er der kun få rygsækturister der ankommer til Honiara, og endnu færre der rejser videre til fjerntliggende øer såsom Reeføerne. En gruppe turister, som af naturlige grunde bliver mindre og mindre, er efterladte fra primært Japan, Australien og USA til de mange soldater der mistede livet under 2. verdenskrig på Salomonøerne. Disse turister kommer for at besøge de talrige krigsmindesmærker og krigskirkegårde på Salomonøerne

Reeføerne

Reeføerne er en del af Temotu-provinsen og består af 16 øer, som ligger ca. 80 km nordøst for Nendo. De fleste af øerne er beboet af melanesere, mens et mindre antal yderligt liggende øer er beboet af polynesere. De fleste øer ligger beskyttet af et rev, med undtagelse af et par af de polynesiske øer, som hedder Pileni og Matema, samt to øer langt ude i havet: Nukapu og Nupani. I alt er der ca. 5.000 indbyggere på øerne, og de fleste bor på den største ø Lomlom. De mindre øer fungerer som én stor landsby, medens der er flere selvstændige landsbyer på de lidt større øer.

Temotu

Temotu er den østligste provins i Salomonøerne. Den består af mange små øer, der er spredt ud over det kæmpestore Stillehav. Spanske opdagelsesrejsende prøvede i 1500-tallet uden held at oprette en koloni på den største ø, Nendo. Det var lokalbefolkningens første møde med europæere, som ville herske over dem. Spanierne kaldte øerne i Temotu-provinsen for Santa Cruz Øerne og dette navn ses stadig på moderne kort. På Nendo ligger provinshovedstaden Lata, hvor provinsregeringen har sit sæde. Nendo er en høj ø med høje bjerge af vulkansk oprindelse. Den kegleformede vulkanø Tinakula, som ligger nord for Nendo, udspyr stadig røg fra sit krater som bevis på, at denne del af Stillehavet fortsat er vulkansk aktiv.

Strøm og Sanitet

Strøm

Der er ingen huse i landsbyerne der har toiletter, vand eller strøm. Et par enkelte huse har en solcelleoplader, som de kan bruge til at oplade en radio eller mobiltelefoner med, eller til en 12-volts lampe. Nogle skoler og landsbyer har en generator, som kan bruges til at lave strøm med ved særlige anledninger.

Sanitet

Toiletbesøg foregår i vandkanten på stranden. Kvinderne går til den ene side og mændene til den anden. Man kan ofte se hvor godt en landsby er organiseret på baggrund af dette. Er det en velorganiseret landsby ligger toiletterne langt fra den almindelige strand og folk dækker deres efterladenskaber til, indtil tidevandet 'skylles ud' efter dem. Er landsbyen ikke organiseret på dette punkt, kan strandene være ret uhumske.

Håndtering af affald

Det meste affald, der ikke bliver brændt, smides i havet ved lavvande og bliver således båret ud på dybt vand ved højvande. Man kan også se, om en landsby er godt organiseret, på hvor rent der er mellem husene og på fællesarealer. Er der rent

og fint i landsbyen, er det fordi den bliver fejlet hver dag og affaldet fjernes. Også dette er et tegn på at fællesskabet fungerer godt. I landsbyerne er det meste affald organisk og kan derfor opløses i havet, mens det er et stigende problem i de større byer på grund af plastikemballage og andet affald fra de importerede varer der sælges i de mange forretninger. I hovedstaden Honiara har man store problemer med affaldshåndteringen, bl.a. fordi man ikke har viden, teknologi og økonomiske ressourcer til at etablere moderne forbrændingsanlæg eller lossepladser.

En almindelig dag i landsbyen

Dagliglivets aktiviteter i landsbyerne starter, når det bliver lyst mellem kl. 5 og 6 om morgenen og slutter igen kort tid efter solnedgang, som i troperne allerede er ved 18-tiden. Dagens gang i landsbyerne er styret af lyden fra en stor konkylieskal, som præsten blæser i flere gange morgen og aften for at kalde til gudstjeneste. Selvom ikke alle går i kirke to gange hver dag, påvirker lyden dagliglivet, idet den fungerer som landsbyens ur. Om morgenen fortæller konkylilyden landsbyens beboere, at det er på tide at stå op, og når præsten blæser til gudstjeneste hen på aftenen, er det tegn til at slutte dagens leg og arbejde.

Konkylie bliver blæst flere gange inden gudstjeneste. En gang for at vække folk og ellers med mellemrum for at fortælle, hvor lang tid der er til gudstjenesten. Til sidst, når gudstjenesten skal starte, ringes med en klokke, som ofte er en simpel metalgenstand fundet i havet, f.eks. roret fra et forlist skib. Dette sker typisk omkring kl. 6 om morgenen. Det samme sker om aftenen.

Der er mange sanseindtryk i landsbyen om morgenen; hanegal, præsten der blæser i konkylie, piger og kvinder der fejer og skramlen med gryder. Lugten af bål der tændes og madlugt fra gryderne i kogehytterne spreder sig i landsbyen. Efter morgenmaden går børnene til skolen, hvor undervisningen typisk starter kl. 8.

Fælles tid

Meget af landsbyboernes tid går også med at slappe af og snakke sammen, da der ikke er aviser, radio eller tv til at bringe nyheder og underholde. I stedet udveksler folk nyheder om hinanden, samt fortæller historier og beretninger fra egne eller andres oplevelser og rejser. Har en person fra landsbyen været på besøg i en anden landsby eller udenfor Reef, skal man høre nyt derfra. I 2009 blev den første radiomast rejst på øen LomLom, og som noget helt nyt er det derfor muligt at bruge mobiltelefon og modtage sms-beskeder. Det har givet folk en helt ny adgang til informationer udefra.

Om eftermiddagen samles børn og unge på sportspladsen ved skolen eller i landsbyen og der spilles fodbold eller netbold. Netbold er specielt populært blandt piger og minder en del om basketball.

Om aftenen lyder konkylien igen og det er tegn til at lege og aktiviteter skal stoppe. Efter gudstjenesten går mændene og drengene i sapolau'en (mandshuset) for at snakke og diskutere landsbyens affærer inden de går ned til lagunen for at bade. Når de har vasket sig har kvinderne mad klar og efter spisning går alle i seng. De unge drenge sover i sapolau'en, da de efter puberteten ikke må bo hjemme, hvis der er unge piger eller kvinder i familien. Efter kl. 9 om aftenen er der ro i landsbyen. Kun ved fester og særlige anledninger er folk oppe længere.

Kvinderne

Kvinderne går i gang med forskellige aktiviteter såsom vask, fletning af måtter, de går i haven eller tager ud at fiske. Det er også kvinderne, der står for al madlavning. Alle kvindens opgaver er meget tidskrævende, da der ikke er elektricitet og ingen maskiner til at lette arbejdet.

Mændene

Mændene tager måske ud at fiske eller hjælper i landsbyen med fælles aktiviteter, såsom bygning af nyt fælleshus eller møder om fællesanliggender. Det er også mændenes arbejde at rydde haverne og passe huset. Skal taget repareres, laves f.eks. nye tagplader af blade, som plukkes fra det palmelignende pandanustræ. Først skal bladene hentes eller købes, og den træliste de skal hæftes fast på, så det bliver til paneler, skal laves. Siden skal selve panelerne laves. Det er et tidskrævende arbejde at bygge og vedligeholde et hus af pandanusblade, men er det lavet ordentligt og vedligeholdes kan husets rammer holde i op til 20 år, mens bladene til væg og tag udskiftes med få års mellemrum.

Palmehytter har begrænset holdbarhed, men er lette at bygge til på. Her er far og søn i gang med at lave huset lidt større. En velbygget palmehytte kan med lidt vedligeholdelse holde i mange år.

James Temuka og Joanna Taipaki

James Temuka bor med sin kone Joanna Taipaki og deres 6 børn i landsbyen Malapu på Fenualoa. Joanna kommer fra en landsby på en større ø længere mod øst; men familien har bosat sig her i Malapu, hvor James blev født for 45 år siden. Han ejer lidt kokospalmer og brødfrugtræer samt nogle jordstykker til dyrkning af rodfrugter og andre daglige fornødenheder. James har selv bygget sit hus, som ligger lige ved siden af hans adoptivforældres. Huset står på pæle for dels at give beboerne lidt fred for rotterne, der er en slem plage i Malapu, samt for at skabe bedre

udluftning i den fugtige varme. De fire yngste børn, hvoraf tre går i skole, bor hjemme. Også den ældste datter bor her med sit spædbarn, mens faderen i en periode er taget til Honiara for at finde lønarbejde. Kun den 17-årige søn, Elias, bor ikke hjemme. Han er på øen Makira langt mod vest for at blive uddannet til omvandrende missionær og præst.

Malapu er en melanesisk landsby, men James' adoptivfar, Elias Paikula, er oprindelig kommet fra en af de små polynesisk-sprogede nabøer. Da han blev gift med sin kone, Ruth Numboni, bosatte han sig i hendes fødeby, Malapu, hvor der er mere jord til rådighed for byens beboere. Elias Paikula husker sit modersmål; men som sin familie og alle andre i Malapu taler han nu det lokale sprog 'Aiwoo'.

Børneliv på Reeføerne

Børnelivet på Reeføerne består af endeløse timer af leg, men mange af legene er samtidig også en forberedelse til voksenlivet, f.eks. at kunne sejle i kano, at fiske eller gå på jagt. Som baby bliver man mest båret rundt af enten moren eller søskende, og man hører sjældent babyer græde, med mindre de er syge. De små drenge og piger løber frit rundt i landsbyerne og leger, da alle byens voksne hjælper hinanden med at holde øje med børnene. Mange børn bliver adopteret af en anden familie, hvilket er med til at knytte stærke bånd på tværs af familier og landsbyer. Adoption er nogle gange blot en formel gestus, hvor barnet i praksis bliver boende hos sine biologiske forældre, mens det er en onkel eller bror der har fået officielt medansvar for barnets opvækst. Andre gange er adoptionen reel og barnet flytter ind hos adoptivforældrene, som kan være bosat langt fra de oprindelige forældre. Adoptivforældre får en høj status ved at adoptere, bl.a. fordi det viser at de har overskud og økonomi til at tage vare på endnu et barn. Samtidig har adoption fungeret som et slags socialt sikkerhedsnet for børn fra familier, der af den ene eller den anden grund ikke har kunnet magte selv at tage sig af barnet.

Børneopdragelse

Børneopdragelse i Danmark og Salomonøerne er meget forskellig. I Danmark gør vi alt for at beskytte små børn, og der er meget de ikke må. I Salomonøerne beskytter man ligeledes sine børn, men de skal også lære at klare sig selv. Man ser f.eks. ofte små børn, der får lov til at løbe rundt med store knive og macheter. Ligeledes ser man små børn svømme eller sejle i kano langt ude på havet. Resultatet er, at børnene bliver tidligt dygtige til at bruge knive, svømme og f.eks. skyde med slangebøsser.

Der er heller ikke specielle sengetider for børn. Både børn og voksne går i seng, kort tid efter det er blevet mørkt, og står op sammen, når det bliver lyst. Hvis mindre børn bliver trætte midt på dagen, lægger de sig bare til at sove.

Små piger begynder at få huslige pligter tidligt, særligt i forhold til madlavning og pasning af mindre søskende. Drengene derimod skal sjældent lave noget i hjemmet før de bliver 15-16 år, med mindre de har lyst.

Skole og uddannelse

Der er skolepligt på Salomonøerne, og man forsøger at føre kontrol med om børn kommer i skole. Dog skal der betales skolepenge, hvilket betyder at en del børn ikke kommer i skole fordi forældrene ikke kan eller vil betale. Andre kommer ikke i skole, fordi de ikke bor det samme sted hele tiden, men flytter rundt enten med forældrene eller adoptivforældrene.

Skolesystemet i Salomonøerne består af børnehaveklasse, 1.-6. klasse og 6.-12. klasse. På Reeføerne er der skoler for 1.-6. klasse på de fleste øer og få steder også børnehaveklasse. På Reeføerne koster skolegang typisk 60 Solomon dollar (40 kr.) om året i 1.-6. klasse, hvilket de fleste familier kan skaffe. Derimod koster det ca. 1500 Solomon dollar om året fra 6. klasse og frem. Det koster fra omkring 2400 Solomon dollar hvis man skal på kostskole, hvilket mange er nødt til pga. afstanden. Da 6.-9. klasse kun findes ét sted på Reeføerne, så vælger nogle forældre at sende deres børn i skole på Nendo eller i Honiara og andre provinser. Da stort set ingen ude på øerne har lønarbejde, er det rigtig mange penge at skulle betale.

I en landsby er der typisk et par lærere med indkomst, en præst og måske en sygeplejerske, mens resten ikke har fast indtægt. De er nødt til at tjene penge på salg af kopra, fiskeri eller grise. Mange får også hjælp fra familie eller wantoks, særligt hvis disse har arbejde og er bedre stillet end dem selv. Ofte vil familiemedlemmer, der har adopteret børnene, hjælpe med skolepengene. I skolen lærer børnene engelsk, matematik, naturfag, samfundsfag, idræt og hjemkundskab. Endvidere lærer de forskellige ting om lokalområdet og får basal viden om sundhed og hygiejne.

Den New Zealandske regering hjalp i 1996 Salomonøerne med at lave en læseplan for de forskellige fag, samt udarbejde materiale med udgangspunkt i Salomonøernes kultur og livsvilkår. Før det brugte man udenlandsk materiale bestående af f.eks. bøger fra Australien eller Storbritannien.

Staten betaler drift af bygningerne, hæfter og blyanter, samt lærernes løn og bolig. Den New Zealandske regering betaler alle skolebøgerne, mens etablering af nye bygninger som regel også betales af bistan midler udefra.

I skolen gøres der meget ud af mærkedage og fester, og en hel del midler går til flidspræmier og fester. Disse mærkedage er fester for hele lokalsamfundet. Eftersom stort set ingen har fast arbejde, deltager alle og hele landsbyen har i ugen op til f.eks. skoleafslutning travlt med at forberede festen, så al almindelig undervisning er aflyst, og alle øver processioner og danse samt forbereder maden og festpladsen.

Fra land til by

I Salomonøerne er der ligesom i resten af verden en stor afvandring fra land til by. En del af de unge drømmer om at flytte væk fra landsbyen. De, som skal i overbygningen i skolen, kommer for de flestes vedkommende væk fra landsbyen, men en del drømmer også om at komme ind til hovedstaden, hvor man kan leve det moderne liv, shoppe i butikker og feste. I Salomonøerne har det dog måske flere konsekvenser end så mange andre steder. Mens nogle af de unge klarer sig, når de flytter til byen, har en stor del meget svært ved at skaffe arbejde og tjene penge. Derfor ender de enten som Honiaras nye slumbefolkning eller som en stor belastning for deres wantoks, som skal have dem boende og skaffe mad på bordet.

Pigeliv

En lille pige, der bliver født, er en ekstra arbejdskraft i familien. De første år lever de små piger en sorgløs tilværelse, men så snart en ny lillebror eller lillesøster kommer, ophører moren med at bære på pigen, og en storesøster eller kusine tager over. De små piger går sammen med kvinderne, og når de ikke leger, hjælper de med alle huslige pligter. Typiske pligter er at passe mindre søskende, lave mad, passe haven, fiske fra land eller kano, feje, vaske op og vaske tøj.

Rengøring

Fejning

Hver morgen når man vågner i landsbyen, vågner man til lyden af børn og kvinder der fejer. Med deres hjemmelavede koste fejer de i og omkring husene samt alle fællesområder i landsbyen. De små piger er ikke ret gamle, når de begynder at hjælpe med dette.

Tøjevask

Tøjevask er en anden tidskrævende aktivitet. I små flokke samles piger, unge kvinder og voksne kvinder ved brønden hvor der vaskes. Først skal vandet hentes op af brønden, så skal alt tøjet skylles igennem flere gange og derefter begynder selve

tøjvasken. Det er et langsommeligt og krævende arbejde at vaske og der er meget tøj at vaske hver dag.

Madlavning

Det er et stort arbejde at lave mad. Alt laves friskt hver dag, for man har ingen mulighed for at opbevare maden. Ud over at få hentet råvarerne til madlavningen skal man også sørge for brænde. Der tilberedes som regel 2 måltider om dagen. Et om morgenen og et omkring solnedgang/efter kirketid. Hvis man bliver sulten mellem måltiderne er der nødder, frugt og nambo man kan spise.

Hverdagsmad

Traditionelt har man ikke brugt krydderier i Salomonøerne bortset fra salt. De senere år er der kommet karry og soya og ikke mindst hurtigt kogte nudler med smag. Mange retter laves med dette krydderi fra nudler, så maden får lidt smag. Man spiser kogte eller bagte rodfrugter, kogt kål med kokosmælk, dåsetun, nudler, ris, friske fisk og skaldyr.

Festmad

Til fester laver man forskellige pudims, som er en slags budding af banan eller rodfrugter bagt med kokosfløde. Endvidere slagter man i forbindelse med fester grise og steger dem i jordovn. Grisene er ekstremt fede, og man anser det blævrende fedtlag som det bedste på grisen. Det er der meget af, fordi de er fodret med kokos, som er meget fedt.

Håndarbejde

Fletning af måtter og kurve

Alle piger og kvinder er dygtige til at flette måtter og kurve. Der er forskellige slags måtter. De mest almindelige til at sove og sidde på er måtter lavet af kokosblade. Det tager ca. en halv til en hel arbejdsdag at flette en måtte af kokosblade. En måtte af pandanusblade tager lidt længere og er lidt blødere at sove på. Derudover flettes alle former for kurve, tasker og bæreposer. Skal man hjem ude fra haven flettes hurtigt en kurv til at transportere afgrøder i. Derudover flettes kurve og tasker til at opbevare alt i.

Leg og spil

Af lege, som ikke er knyttet til arbejdet, er netbold og fodbold meget udbredt. Hver eftermiddag samles mange børn og unge piger og spiller netbold. Som noget relativt nyt er pigerne nu også begyndt at spille fodbold. Ofte ser man de store piger spille fodbold med de lidt mindre drenge, mens de store drenge og unge mænd spiller med sig selv. Man ser også ofte grupper af piger, som sidder og spiller kort, når de har en pause.

En dag med Gloria

Gloria er 10 år og har sommerferie. Hun går i 3. klasse. Gloria bor sammen med sin far, mor, lillesøster og farens ugifte søster på øen Nifiloli, en polynesisk ø tæt på Fenualoa. Gloria har efterhånden mange pligter i familien.

Gloria står tidligt op og hjælper farens lillesøster Madeleine og sin mor, Marian, med at feje. Derefter henter hun vand og ild til kogehuset. Senere går hun sammen med Madeleine ud for at vaske tøj. Om eftermiddagen går hun ud for at fiske og senere leger hun med de andre børn. Hun bliver tit lidt jaloux på sin lillesøster May, som er 5 år og altid slipper afsted med ikke at lave noget. May skal starte i skole efter ferien.

Unge kvinders liv

Fra ca. 10 årsalderen arbejder pigerne meget. Der arbejdes hårdt fra kl. 5 om morgenen til det bliver mørkt. Der er ikke noget at sige til, at nogle unge kvinder fristes af livet i Honiara, hvor de ikke skal arbejde så meget. Mange unge kvinder der tager til Honiara er dog dårligt forberedt på bylivet. Nogle er heldige og får et arbejde, andre bor hos wantoks og klarer sig i gennem på forskellig vis. En del af dem bliver uønsket gravide. Nogle tager hjem til landsbyen, men andre bliver i Honiara og har udsigt til et liv i fattigdom. Nogle finder en mand og bliver gift i storbyen og enlige kvinder, der ikke gifter sig, er tvunget til at bo hos familiemedlemmer og bliver tit udstødte fra fællesskabet.

Når de unge kvinder bliver gift, skal der betales brudepris til pigens forældre. Ofte er brudeprisen meget høj. Når mandens forældre har betalt brudepris, anses kvinden nærmest som mandens ejendom og flytter ind sammen med mandens familie, hvor hun fungerer som ekstra arbejdskraft. Det kan være svært for kvinder at blive skilt, især hvis brudeprisen har været høj, fordi det kræver, at kvindens familie har råd til og i nogle tilfælde indvilliger i at betale brudeprisen tilbage til mandens forældre.

Mayblin - 23 år

Mayblin gik i skole indtil Form 3 (9. klasse), men måtte gå ud fordi familien ikke havde råd til at betale skolepenge. Mayblin tog ligesom mange unge piger til Honiara for at opleve noget og for at undgå det hårde arbejdssomme liv unge kvinder i landsbyen lever. Efter et par år i Honiara, hvor hun boede hos noget familie, havde lidt småarbejde, men ellers morede sig, blev hun gravid. Mayblins mor ville ikke have, at hun giftede sig med faren og nogen tid efter fødslen, sagde moren til Mayblin at hun skulle tage hjem, da det ikke var muligt at give barnet en god opvækst i Honiara. Nu er barnet blevet adopteret af Mayblins søster, der er lærer på en af skolerne i Reeførerne. Mayblin håber på et tidspunkt at få råd til at gøre sin skolegang færdig, så hun kan blive lærer ligesom søsteren. Mayblin har, i forhold til mange

unge piger, været heldig, fordi hun er kommet hjem og er blevet taget godt imod af sin familie og venner i landsbyen, selvom hun har fået et barn udenfor ægteskab.

Drengeliv

Drengene lever et relativt sorgløst og frit liv. Drengene løber rundt og leger. De har sjældent andet end frivillige opgaver og kan i mange familier bestemme over kvinderne og især pigerne fra en tidlig alder. Drengene går i skole længere end pigerne, og det er oftest drenge, som får videregående skolegang, da mange piger tages ud af skolen, fordi det er for dyrt. Når de unge drenge kommer i puberteten, flytter de ind i landsbyens mandshus (sapolau) eller flytter i et lille hus, som de selv bygger. De må ikke bo sammen med de unge piger i familien, men skal bo selv eller sammen med andre drenge. I princippet skal drengene nu vise, at de kan klare sig selv, bygge eget hus, fiske, opdyrke et stykke have, men ofte går det ikke helt sådan. Piger må ikke komme i deres hus eller i sapolau'en, men det må deres mødre gerne. Drengene tager på jagt med de voksne mænd. De skal lære at fiske med spyd og lære at dykke på revet efter fisk og skaldyr. Det er også mændene, der fisker med line efter store fisk. Det gør de oftest ved at spænde en fiskesnøre efter en kano med påhængsmotor.

Clement - 13 år

Clement er 13 år og går i 6. klasse. Han er flyttet for sig selv i et lille hus, der ligger tæt på onklens hus. Han bor sammen med 2 andre drenge. De har selv bygget deres hus og holder selv orden i huset. Clements mor er den eneste kvinde, der må komme på besøg.

Clement skal til at gå i Form 1 (7. klasse) og håber på at han kommer til Honiara (hovedstaden) for at gå i skole. Clement vil helst til hovedstaden, for der sker der mest. Hvis han er så heldig at komme til Honiara skal han bo hos en onkel.

Unge mænd

Det er dog også de unge mænd, der er flest problemer med, og som kommer mest i klemme i det moderne liv. Mange unge mænd rejser til Honiara for at opleve livet i en storby. Oftest har de ikke mange færdigheder ud over fiskeri og havebrug, og de har derfor svært ved at klare sig i byen. De indlogerer sig hos slægtninge og bor ofte hos dem uden at bidrage til livet i huset. Mange sælger cigaretter eller betelnødder på gaden for at tjene til at kunne drikke øl og tygge betelnødder med deres venner, men de får ingen uddannelse eller arbejde.

Unge mænd under borgerkrigen

Under urolighederne var grupper af frustrerede mænd en stor del af problemet. For dem var det ikke en politisk konflikt, men en måde at få en identitet på i en af militserne, som terroriserede lokalbefolkningen. I dag, hvor en international

fredsbevarende styrke (RAMSI) holder urolighederne nede, er de unge arbejdsløse mænd en del af årsagen til den stigende vold og kriminalitet i Honiara.

Med de politiske uroligheder skete også et stort skred i moralen blandt unge. I dag er det ikke ualmindeligt, at drenge har mere end én kæreste, og gifte mænd ser ofte kvinder udenfor ægteskabet. Samtidig er voldtægt meget almindeligt, særligt fordi kvinder har svært ved at sige fra på grund af den udbredte kvindeundertrykkelse, som er almindelig på Salomonøerne.

Arbejdsløs i Honiara

I dag lever der en hel generation af unge mænd i Honiara, som ikke kan få uddannelse og arbejde og ikke deltager i forsørgelsen af deres familier. Nogle rejser hjem til deres landsbyer efter et par år i storbyen og indtager deres plads i familien, men mange forlader aldrig Honiara og bliver en del af den nye slumbefolkning, som hastigt breder sig i hovedstaden.

Unge mænd med uddannelse og arbejde

For unge mænd, som får en uddannelse eller som igennem wantoks får arbejde i Honiara, er der mulighed for at leve et liv med arbejde og indkomst, men ofte er motivationen til dette ikke så stor, da de, der tjener penge og har et sted at bo i hovedstaden, ofte er tvunget til at have mange slægtninge boende, som skal forsørges. Wantok-systemet på Salomonøerne, som betyder, at familie forpligtiger sig på at tage sig af hinanden, er således både en styrke og en svaghed. Det betyder at færre sulter, men det betyder også, at det er svært for en, der har arbejde at leve et uafhængigt og selvstændigt liv, fordi der altid er mange familiemedlemmer, der afhænger af én.

Unge mænd i landsbyerne

Der er en stor forskel på livet i landsbyen og i Honiara. Hvis de unge mænd bliver i landsbyerne eller vælger at tage tilbage, bliver de gift og deltager sammen med andre mænd i mandeaktiviteterne, såsom vedligeholdelse af fællesområder og huse, bygning og vedligeholdelse af eget hus, rydning af haver og fiskeri på havet og på revene, samt deltagelse i beslutningsprocesserne i landsbyen. Det er på mange måder langt fra så hårdt et liv som kvindernes, men der er mange opgaver der skal passes.

Fødevarer

Fra træafgrøder til jordafgrøder

Reeføerne har traditionelt været mere afhængige af at dyrke træafgrøder end jordafgrøder.

På alle øerne spiller kokospalmen og brødfrugttræet en særlig vigtig rolle som kilde til føde. På de lidt større, hævede koraløer kan der dyrkes rodfrugter som søde kartofler, yams, maniok og grøntsager; men på de små, lave øer er jordlaget for tyndt til, at man kan dyrke større mængder af rodfrugter og grøntsager.

Øer med et tykt humuslag har de senere år øget deres produktion af jordafgrøder meget, da brødfrugttræet ikke bærer så meget frugt, som det gjorde for nogle få år siden. Mange mener dette er pga. klimaforandringer.

På de mindre øer er folk til gengæld stadig afhængige af brødfrugt og af koralrevets og lagunens rigdom på fisk og skaldyr. For at få jordafgrøder må de bytte sig til dem, eller få dem fra deres slægtninge på de lidt større øer.

Betelpalmen og sagopalmens er to andre træer af særlig betydning på Reeføerne. Betelpalmens nødder, der virker mildt stimulerende, tygges af stort set alle og sagopalmens blade bruges til tag og vægge i de huse, de fleste bor i. De to træer gror bedst på Nendo og andre større øer, og folkene på de mindre koraløer har derfor ofte problemer med at skaffe disse livsfornödenheder.

Produktion af råvarer

Havebrug

De fleste familier dyrker et stykke have. Mændene hjælper med at rydde området og brænde det af, derefter overtager kvinderne og sår haven til. Man bruger en have ca. et år, så skal jorden ligge brak i 5-7 år før den bruges igen. Der skal luges og vandes flere gange om ugen. Det er også kvindernes arbejde at hente afgrøderne i haverne, som ofte kan ligge et godt stykke fra landsbyen.

Fiskeri

Kvinder og børn fisker fra stranden og fra kanoer med line og krog. Madding til fiskeriet er alle former for krabber og små fisk der fanges.

Hentning af vand

Piger og kvinder henter vand til madlavning, til at drikke og til både personlig vask og opvask, som dog ofte foretages i havet, hvor sandet fungerer som skurepulver på de sværtede gryder.

Havebrug

Det er kun på de lidt større øer, at der er haver. Det kræver en del jord, da der er tale om svedjebrug. Hvert år ryddes et stykke skov. Det er hårdt arbejde at rydde området. Folk bruger økser og hakker og alt arbejde foregår med håndkraft. En del træer og buske fældes og brændes og jorden ryddes. Når jorden er ryddet og luget plantes jorden til med afgrøder. Førhen dyrkede man kun nogle få afgrøder, men i dag har folk fået adgang til flere forskellige afgrøder, og en have har typisk forskellige rodfrugter, forskellige kål, bønner, evt. peber og tomat, og vandmelon. Efter et par måneder kan man begynde at høste afgrøder i haven. Den afgrøde der har længst dyrkningstid (8 måneder) er en yamsplante, som dyrkes til katastrofetider. Den kan ligesom tørret brødfrugt (nambo/tupoe) opbevares i meget lang tid og fungerer derfor som sikkerhed, hvis der kommer en cyklon, tørke eller andre katastrofer, som ødelægger haverne.

Cykloner og fødevarerforsyning

Et af problemerne i forbindelse med en cyklon er, at jorden og afgrøder ødelægges på grund af salt. Det er et kortsigtet problem, fordi høsten går tabt, men også et langsigtet problem fordi års forsyninger som regel bliver ødelagt, og man må vente på, at et nyt stykke jord kan tages i brug. Derfor er nambo/tupoe, en traditionel spise, som laves af brødfrugt, der tørres på en rist over ild, en vigtig kilde til næring.

Fiskeri

Der findes mange måder at fange fisk på i Reeføerne. De store fisk fanges ved blinkfiskeri efter en båd, med meget store og tunge blink efter en båd med påhængsmotor. Det er ofte store tun, der fanges på den måde.

Mændene fisker desuden på revet. Det foregår ofte med undervandsspyd. De har et gummihåndtag og affyrer spyddet med det. Spyddet er en jernstang, der er en meter lang og ca. en 5 mm tyk. Stangen er spids i den ene ende. Den anden ende sættes på gummistroppen, og når man vil skyde trækkes gummistroppen tilbage, og idet man slipper sendes spyddet afsted, og forhåbentligt rammer det en fisk. At kunne fiske med spyd kræver, at man er en god svømmer og kan holde vejret i en tid under vandet. Det kan være meget krævende i store bølger.

Der kan også fiskes med net. Her tager 3-4 mænd i kanoer ud på havet. De spænder et net ud imellem sig og hiver de fisk ind, som er blevet fanget i nettet. Nogle gange fiskes også med kæmpenet, og her kræves mange mænd.

Kvinder og børn fisker med line fra stranden eller fra en lille kano. Fra stranden er det helt små fisk der fanges, og fra kano er det fisk af mellemstørrelse. Alle fiskene

spises uanset størrelse. Nogle enkelte fisk har giftige finner, og man skal være forsigtig, når man håndterer dem, men stort set alle fisk på Reeføerne kan spises.

Man samler også mange skaldyr på revet. Det kan være alt fra helt små krabber og muslinger til kæmpemuslinger, som kan blive næsten op til en meter i diameter.

Jagt og produktion af grise

Jagt og griseproduktion

Der jages en del med slangebøsse og bue og pil. Man fanger forskellige fugle, f.eks. duer og fregatfugle. Endvidere skyder og spiser man flyvende hunde, som minder om en stor flagermus.

Skildpadder spises også. Det er en udsøgt delikatesse, og der er stor jubel, når man har fanget en skildpadde.

Der opdrættes mange grise. En del af dem sendes til hovedstaden med skib og sælges der. Resten slagtes i landsbyen, hovedsageligt i forbindelse med fester. Eftersom man ikke kan opbevare kødet, skal det hele spises på én gang, og det er derfor, at grisen kun slagtes til fester som f.eks. skoleafslutninger, jul, påske, samt ikke mindst til traditionelle ritualer og ceremonier. Fordi kopra produktion ikke længere kunne betale sig, er flere gået over til at fodre grise med det fede kød fra kokosnødden.

Kost og sundhed

Folk på Reeføerne har altid levet en sund tilværelse sammenlignet med folk i de større byer. På Reeføerne er der ingen malaria, og kosten er varieret og sund med undtagelse af i tørke og cyklontider.

De fleste landsbyer har i dag vandtanke, hvori de opsamler regnvand til drikkevand og i perioder med rimelig regn, hvor der er nok drikkevand, er tilfældene af diarré ikke så hyppige. I tørre perioder, hvor vandtankene står tomme, opstår der imidlertid problemer med sundheden, fordi folk i landsbyen er tvunget til at drikke vandet i brøndene. Brøndvandet er brakvand og ikke altid rent, ofte fordi områderne omkring brøndene ikke holdes rent, eller de forurenes af afføring fra grise og andre dyr.

De mest almindelige sundhedsproblemer er lungebetændelser og luftvejsinfektioner, øjenbetændelser, hududslæt, diarré og en saltvandssvampesygdom, som angriber især børn. Diabetes er blevet et stigende problem. Der er en overhyppighed af mund- og halskræft, som man mener skyldes for meget rygning og tygning af betelnødder. Endvidere er alkohol og stoffer et stigende problem. De unge som har været i Honiara bringer det med tilbage til landsbyerne.

Produktionen af svin skaber problemer

En ny sundhedsrisiko på øerne er en øget produktion af svin, som har gjort, at grisene er kommet tættere på landsbyerne, brøndene og folks huse.

Sundhedsklinikker

Der er to klinikker på øerne. En lille klinik med en sygeplejerske og to sygehjælpere på Fenualoa og en større med 5 sygeplejersker og 2 sygehjælpere på Ngawa. Er det alvorligere skal man til hospitalet i Lata, som er 80 km fra Reef. Er man heldig, er der en stor båd, men det meste af året er man nødt til at sejle i en glasfiberkano med påhængsmotor. Denne tur tager 3-8 timer afhængig af last, vejret og motorens størrelse. Turen kan være ret barsk, hvis vejret ikke er godt.

Det er gratis at blive behandlet, men man skal betale et medlemsgebyr til sygesikringen på klinikken.

Planter og dyr

På disse sider kan du se en beskrivelse af de spiselige planter på Reeføerne og læse om fiskelivet i havet omkring øerne.

Afgrøder på Reeføerne

Herunder kan du se en liste over de forskellige afgrøder, som dyrkes på øerne. Afgrøder er opdelt i 4 forskellige kategorier.

- Stivelseholdige afgrøder
- Bladafgrøder
- Frugter og grøntsager
- Nødder

Stivelsesholdige afgrøder

Kokosnød (Cocos nucifera)

Kokospalmen er en af de allervigtigste planter på Reeføerne.

Yams (Dioscoria alata)

Stivelsesholdigt grøntsag, der bliver dyrket på grund af dens store rod. Det er en klatreplante, der slynger sig rundt om store træer. Rødderne, som er store knolde, kan både vokse i jorden og hænge frit ved træet, indtil de finder en ny grobund. Der findes en række forskellige yams arter bl.a. "den store yams", "den lille yams", "stillehavs yams", "skygge pana", "den luftige yams".

Kumara (Impomoea batatas)

Kumara, eller sødekartofler, er en slyngplante, som har spiselige rodknolde. Kumara har et let orange frugtkød.

Taro (Colocasia esculentum)

Planten dyrkes på grund af dens spiselige rod. De største kan blive 4 – 6 meter høje. Rødderne bliver op til 45 cm i længden og ca. 30 cm i diameter.

Kassava (Manihot esculenta)

Planten er en busk. Den bliver dyrket på grund af dens stivelseholdige rødder. På Reeføerne kaldes den "maniok".

Brødfrugt - nambo / tupoe (Artocarpus altilis)

Nambo, det melanesiske navn for tørret brødfrugt, eller tupoe (det polynesiske navn), har siden tidernes morgen været øernes vigtigste ernæringskilde sammen med kokosnødder, fisk og skaldyr. Nambo er ofte eneste spise i katastrofetider, da brødfrugten er tørret og kan holde sig i flere år.

Brødfrugten høstes, skæres op i tern og tørres i en ovn. Det er meget vigtigt at tørre brødfrugten godt, så den kan holde sig. Ligeledes er det vigtigt at opbevare den færdige nambo tørt, fordi den ellers mugner i det fugtige klima.

Nambo serveres altid for gæster, som kommer på besøg, og bruges også som gave til slægtninge i andre dele af landet. Nambo spises også, hvis man bliver sulten midt på dagen, som en slags kiks eller serveres som supplement til morgen- eller aftensmad. I perioder, hvor man ingen afgrøder har, kan den opløses i vand og bruges i varmt mad. Den rå brødfrugt bruges ligesom rodfrugter, og brødfrugten kan også bruges kogt eller bagt.

Kokospalmen

Kokospalmen er måske den vigtigste plante i Stillehavet. Når der ikke er vand, er kokosnødder en vigtig kilde til væske. Den friske kokosnød kan også gives til spædbørn, hvis moren i en kort periode er uden mælk, og den kan bruges til at rense sår med, da væsken er steril. Det friske kød spises og indeholder vigtige næringsstoffer. Den modne kokosnød er en vigtig kilde til kalorier og fedt og giver maden smag. De tomme skaller fra kokosnødder bruges som skåle eller øse og bladene fra palmen bruges til at flette måtter og kurve. Den bløde skal - uden om selve kokosnødden - bruges førhen i reb og pensler, men anvendes primært i dag til optænding.

Kokospalmens træ bruges som byggemateriale og er meget hårdt. Endelig kan marven fra kokospalmen, som sidder midt inde i palmen, spises.

Kopra (tørret kokosnød) har i mange år været eneste indtægtsgivende produktion for folk i landsbyerne. På grund af lave verdensmarked priser på kopra er folk holdt op med at tørre kokosnødder og sælge dem. I stedet bruges kokosnøddekødet nu ofte som grise- og hønsefoder.

Nødder

Der findes mange forskellige nøddesorter på Reeføerne og disse udgør en vigtig kilde til fedtstoffer og proteiner. De fleste nødder har en tyk skal, som fjernes inden de spises. Nødderne kan tørres og opbevares, men oftest spises de, så snart de er plukkede eller bruges i madlavningen.

Livet i havet omkring Reeføerne

Hajer, saltvandskrokodiller, blæksprutter, havskildpadder, tun og søheste er de af havets beboere, man oftest kan finde omkring Salomonøerne. Derudover findes der mange forskellige mindre kendte arter af fisk på Reeføerne. De mest udbredte er følgende fiskefamilier: kutlinger, læbefisk og ålefisk.

Kutlinger

Med sine ca. 1900 arter hører kutlinger til én af de største fiskefamilier i verden. Mange af dem lever ved koralrev og er små, farvestrålende fisk med en længde på omkring 8 cm. Nogle arter kan blive op til 60 cm lange. Det karakteristiske ved denne fiskefamilie er, at alle arter, under den forreste del af kroppen, har en sugeskive, der er dannet ved en fuldstændig eller delvis sammenvoksning af to bugfinner. Desuden har deres forreste rygfinne pigge, og den er tydeligt adskilt fra rygfinnens bløde del, der ligger tættere på halen.

De fisk, som børnene fanger på lavt vand, er ofte kutlinger.

Læbefisk

En anden stor fiskefamilie, der på verdensplan udgør omkring 500 arter, er læbefiskene. De er alle sammen kødædende fisk. Størrelsen varierer fra art til art. Nogle af dem kan blive op til 3 meter lange og veje flere hundrede kilo. De er en meget farvestrålende fisk, hvor rygfinnens piggede og bløde del er vokset sammen. Desuden har de ofte tykke læber. De er meget værdifulde spisefisk, som fanges fra kanoen.

Læbefiskene forekommer normalt ikke i stimer og kan kendes ved deres vedudviklede fortænder, der i nogle tilfælde stikker frem som en pincet fra dens mund. Mange af læbefiskene bruger af og til disse tænder til at fjerne finner og endog øjne fra andre fisk, og de lemlæster tit deres artsfæller.

Nogle af de små arter bruger deres pincetagtige fortænder til at fjerne snyltere fra huden og gællerne af større fisk. De bliver kaldt for rense- eller pudsefisk. Som regel lever disse små fisk samme sted hele deres liv. Deres opholdssted bliver efterhånden kendt af de større fisk som "rensestation", og med mellemrum svømmer de derhen for at blive befriet for de generende snyltere.

Ålefisk

De mest almindelige ål i koralrevet, både hvad angår antallet af individer og arter, er muræner (Muraenidae). De fleste af dem kan blive op til 150 cm lange, og enkelte op til 3 meter lange. Nogle arter er giftige, men de fleste betragtes som spisefisk.

Murænerne kendetegnes ved manglen af brystfinner, en speciel tandbevæbning og farvemønstre samt udformningen af næseborene.

Mange muræner er ensfarvede, men der findes også en del, der er spættede, stribede, fregnede, og deres farve kan være brun, hvid, gul, sort, grå og blå.

Klovne- og sommerfuglefisk

Klovnfisk (Amphiprion) og Sommerfuglefisk (Chaetodontidae) Både klovnefisk og sommerfuglefisk er farvestrålende og udstyret med mange forskellige mønstre. Grunden til, at man sætter begge disse fisk i forbindelse, er at de begge er immune over for de nældeceller, som visse søanemoners tentakler kan udskille. For andre små fisk er de dødbringende, fordi giftstofferne kan trænge igennem fiskehud. Disse søanemoner er sommerfuglefiskenes yndlingsspise og ville muligvis være kraftigt reduceret, hvis klovnefiskene ikke beskyttede dem ved at svømme igennem tentaklerne. Til gengæld beskytter søanemonernes giftstoffer klovnefiskene mod andre rovfisk. Derudover kan klovnefiskene ernære sig ved de alger, de har sat sig på søanemonerne.

Kirurgfisk (Acanthuridae)

Kirurgfisk er udstyret med to skarpe "knive" eller pigge, der sidder lige foran halefinnen på siderne af haleroden. Deres form ligner en hobbykniv, fordi bladene kan forsvinde ind i en skjult fure. Piggene er meget skarpe og kan forårsage et dybt sår, hvis man ikke tager sig i agt for fiskens baskende hale. Kirurgfiskene er planteædende, og de fleste af dem er under en halv meter lange.

Dragefiskene (Scorpaenidae)

Dragefiskene er stribede i røde eller rødbrune farver. Deres udseende minder om en fugl, der flyver rundt i vandet, men man skal passe på, fordi deres "vinger" indeholder gift. Det, der på afstand ligner majestætiske fjer, er giftpigge, der kan gøre folk alvorligt syge. Dragefiskene bruger deres pigstråler, når de angriber byttet.